

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดย

1. ให้ผู้เชี่ยวชาญและ คปค. ร่วมในการพัฒนารูปแบบการดำเนินงาน โดยเตรียมประชาชนให้พร้อมที่จะมีส่วนร่วม และเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตตาม เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน และสามารถปฏิบัติจริงในการดำเนินงานวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิต

2. ทดลองใช้รูปแบบในหมู่บ้าน โดยชุมชนมีส่วนร่วม ตั้งแต่ระดับ คปค. ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน

3. ประเมินผลรูปแบบหลังจากทดลองในปีเดียวกัน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญของแต่ละหมู่บ้านที่ทำการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. หมู่บ้าน ซึ่งเป็นเป้าหมายของโครงการมหาวิทยาลัยสนับสนุนงานพัฒนาตามโครงการน้ำพระทัยจากในหลวง เพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวพระราชดำริ (โครงการอีสานเขียว) ในปีงบประมาณ 2533

2. ผู้นำของหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน(กม.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ผู้สื่อข่าวสารสาธารณสุข(ผสส.) และหัวหน้าคุ้ม

3. ประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. หมู่บ้าน จำนวน 6 หมู่บ้าน โดยสุ่มแบบหลายขั้นตอน(Multistage Sampling) โดยเลือกจังหวัดที่ทำการวิจัยแบบเจาะจง 2 จังหวัด ที่เคยเป็นจังหวัดที่เข้า

สำรวจข้อมูล เกี่ยวกับการดำเนินงานวางแผน พัฒนาคุณภาพชีวิตตาม เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน ในระดับหมู่บ้าน ในปี งบประมาณ 2532 คือ จังหวัดชัยภูมิและจังหวัดยโสธร ซึ่งเดิมลงเก็บข้อมูลใน 4 หมู่บ้านของตำบลสระพัง อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ และ 4 หมู่บ้านในตำบลแคนน้อย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร และ 4 หมู่บ้านในตำบลคือเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร หลังจากนั้นใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) เป็นจังหวัดทดลองรูปแบบ 1 จังหวัด จังหวัดควบคุม 1 จังหวัด และสุ่มอย่างเจาะจงจังหวัดละ 3 หมู่บ้าน ที่มีลักษณะคณะกรรมการหมู่บ้านและชาวบ้านคล้ายคลึงกัน แยกเป็นหมู่บ้านควบคุม 3 หมู่บ้าน เป็นหมู่บ้านทดลองรูปแบบ 3 หมู่บ้าน ดังนี้คือ

1.1 หมู่บ้านควบคุม ได้แก่ หมู่ 2 บ้านค้อไต้ หมู่ 4 บ้านดอนกลาง ตำบลคือเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร และ หมู่ 4 บ้านดอนเดือยไต้ ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

1.2 หมู่บ้านทดลอง ได้แก่ หมู่ 2 บ้านหนองไผ่ หมู่ 3 บ้านดอนหัน หมู่ 4 บ้านนาม่วง ตำบลสระพัง อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ

2. ผู้นำของหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน(กม.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน(อสม.) ผู้สื่อข่าวสารสาธาณสุข(ผสส.) และหัวหน้าคุ้ม ทุกคน ซึ่งยังคงอยู่อาศัยในหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

3. ประชาชนจากหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ประชาชนที่ได้จากการสุ่มหลังคาเรือนอย่างง่าย แต่ละหลังคาเรือน จะถามประชาชนที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทน หลังคาเรือนละ 1 คน หมู่บ้านละ 30-60 คน ขึ้นอยู่กับขนาดของหมู่บ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้เครื่องมือประเภทต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ดังนี้คือ

1. เครื่องมือในการดำเนินงานทดลองรูปแบบ ได้แก่
 - 1.1 ภาพลักษณ์ของการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิต
 - 1.2 คู่มือการดำเนินงานของ คปต.
 - 1.3 คู่มือการดำเนินงานของผู้ช่วยนักวิจัย

2. เครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่
 - 2.1 แบบสัมภาษณ์ผู้นำของหมู่บ้าน
 - 2.2 แบบสัมภาษณ์ประชาชน
 - 2.3 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นผู้นำของหมู่บ้าน เกี่ยวกับการยอมรับการดำเนินงาน จปฐ. รูปแบบใหม่
 - 2.4 แบบสัมภาษณ์การดำเนินงานสำรวจ จปฐ.1 ของประชาชน
 - 2.5 แบบบันทึกการสังเกต คปค.
 - 2.6 แบบบันทึกการสังเกตผู้ใหญ่บ้าน กม. ผสส. อสม. และหัวหน้าคุ้ม
 - 2.7 แบบบันทึกการสังเกตประชาชน

เครื่องมือทุกประเภทที่สร้างขึ้นนี้ สร้างขึ้นโดยให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงในแง่โครงสร้าง และความครอบคลุมเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุง แล้วจึงนำไปทดลองใช้ในหมู่บ้าน และนำมาแก้ไขปรับปรุงอีกครั้ง ก่อนนำไปใช้จริง

ลักษณะของเครื่องมือแต่ละประเภท มีรายละเอียดดังนี้คือ

1. เครื่องมือในการดำเนินงานทดลองรูปแบบ ได้แก่
 - 1.1 ภาพลึกลับชุดการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย ภาพลึกลับจำนวน 9 แผ่น ซึ่งมีเนื้อหาในแต่ละแผ่นดังนี้
 - แผ่นที่ 1 สภาพปัญหาคุณภาพชีวิตของชาวชนบท
 - แผ่นที่ 2 วิธีการรวบรวมปัญหาของคนในหมู่บ้าน
 - แผ่นที่ 3 กระบวนการใช้ จปฐ. ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต
 - แผ่นที่ 4 การใช้แบบสำรวจ จปฐ.1,2
 - แผ่นที่ 5 การสรุปปัญหาของชาวบ้านทั้งหมู่บ้าน
 - แผ่นที่ 6 กลวิธีการวิเคราะห์ปัญหา
 - แผ่นที่ 7 การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
 - แผ่นที่ 8 การวางแผนแก้ไขปัญหาด้วยตัวชาวบ้านเอง

แผนที่ 9 การเขียนโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจากรัฐในการแก้ไข
ปัญหาของหมู่บ้าน

1.2 คู่มือการดำเนินงานของ คปต. ประกอบด้วยหัวข้อดังนี้

1.2.1 แนวคิด ความเป็นมา และความหมายของการพัฒนาโดยใช้
จปฐ.

1.2.2 ประโยชน์ในการใช้ จปฐ. เป็นเครื่องมือพัฒนาชนบท

1.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่าง จปฐ. กับ กชช.2ค

1.2.4 ขั้นตอนการนำ จปฐ. ไปใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของประชาชนชาวชนบท

(1) การเตรียมชุมชน

(2) การสำรวจข้อมูลเพื่อหาปัญหาของบ้านและชุมชน

(3) การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา

(4) การจัดลำดับก่อนหลังและวางแผนแก้ไข

1.2.5 แผนการสอน

1.2.6 วิธีดำเนินการฝึกอบรมผู้นำชุมชน

1.3 คู่มือการดำเนินงานของผู้ช่วยนักวิจัย ประกอบด้วยหัวข้อดังนี้

1.3.1 ความเป็นมาของโครงการ

1.3.2 วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานในหมู่บ้าน

1.3.3 งานที่ผู้ช่วยนักวิจัยจะต้องปฏิบัติ

1.3.4 ผู้รับผิดชอบและเขตปฏิบัติงาน

1.3.5 ระยะเวลา

1.3.6 วิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. เครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

2.1 แบบสัมภาษณ์ผู้นำของหมู่บ้าน แบ่งเป็นส่วน ๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้นำของหมู่บ้าน ในขณะดำเนินงาน จปฐ. ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดและปลายปิด จำนวน 12 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสำรวจความรู้เรื่อง จปฐ. ของผู้นำของหมู่บ้าน เป็นคำถามปลายปิด จำนวน 18 ข้อ

ส่วนที่ 3 บทบาทของผู้นำของหมู่บ้าน ในการดำเนินงาน จปฐ. เป็นคำถามปลายเปิดและปลายปิด เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ถึงบทบาทในการดำเนินงานที่ผ่านมา รวมทั้งปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ และแนวทางการแก้ไขปัญหา จำนวน 30 ข้อ

ส่วนที่ 4 แบบวัดความคิดเห็นของผู้นำของหมู่บ้าน เป็นคำถามปลายปิดแบบประมาณค่า(Rating Scale) 3 ระดับคือ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ผู้ที่ไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานขั้นตอนใด จะไม่วัดความคิดเห็นในข้อนั้น หรือตอบว่าไม่ทราบ ส่วนนี้มีจำนวนคำถาม 24 ข้อ

2.2 แบบสัมภาษณ์ประชาชน แบ่งเป็นส่วน ๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชาชนผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นคำถามปลายเปิดและปลายปิด จำนวน 12 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสำรวจความรู้เรื่อง จปฐ. ของประชาชน เป็นคำถามปลายเปิดและปลายปิด จำนวน 18 ข้อ

ส่วนที่ 3 ทศมคติ/ความคิดเห็น ของประชาชนต่อการดำเนินงาน จปฐ. เป็นคำถามปลายปิดแบบประมาณค่า(Rating Scale) 3 ระดับคือ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ผู้ที่ไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานขั้นตอนใด จะไม่วัดความคิดเห็นในข้อนั้น หรือตอบว่าไม่ทราบ ส่วนนี้มีจำนวนคำถาม 19 ข้อ

2.3 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นผู้นำของหมู่บ้าน เกี่ยวกับการยอมรับการดำเนินงาน จปฐ. รูปแบบใหม่ เป็นคำถามปลายปิดแบบประมาณค่า(Rating Scale) 3 ระดับคือ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ผู้ที่ไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานขั้นตอนใด จะไม่วัดความคิดเห็นในข้อนั้น หรือตอบว่าไม่ทราบ ส่วนนี้มีจำนวนคำถาม 18 ข้อ

2.4 แบบสัมภาษณ์การดำเนินงานสำรวจ จปฐ.1 ของประชาชน เป็นคำถาม ปลายปิดและปลายเปิด จำนวน 7 ข้อ

2.5 แบบบันทึกการสังเกต คปต. แบ่งเป็นส่วน ๗ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน เป็นแบบบันทึกปลายเปิด จำนวน 4 ข้อ

ส่วนที่ 2 การดำเนินงานวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามเกณฑ์ความ จำเป็นพื้นฐานเป็นคำถามปลายปิดและปลายเปิด จำนวน 44 ข้อ

2.6 แบบบันทึกการสังเกตผู้นำหมู่บ้าน แบ่งเป็นส่วน ๗ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน เป็นคำถามปลายปิดและปลายเปิด จำนวน 4 ข้อ

ส่วนที่ 2 การดำเนินงานวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิต ตามเกณฑ์ความ จำเป็นพื้นฐานเป็นคำถามปลายปิดและปลายเปิด จำนวน 44 ข้อ

2.7 แบบบันทึกการสังเกตประชาชน แบ่งเป็นส่วน ๗ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเป็นคำถามปลายปิดและปลายเปิด จำนวน 4 ข้อ

ส่วนที่ 2 การดำเนินงานวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตตาม เกณฑ์ความจำเป็น พื้นฐาน เป็นคำถามปลายปิดและปลายเปิด จำนวน 41 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสม

1.1 สัมภาษณ์ คปต. กม. และชาวบ้าน เกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพ ชีวิตตาม เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน เพื่อศึกษาสภาพการณ์ที่เป็นจริงในหมู่บ้าน

1.2 ประมวลปัญหาและสาเหตุของปัญหาการดำเนินงานวางแผนพัฒนาคุณภาพ ชีวิตตาม เกณฑ์ฯ ในหมู่บ้านที่ศึกษา

1.3 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบในการวิเคราะห์ สาเหตุของปัญหา และหาแนวทางพัฒนารูปแบบที่เหมาะสม ในวิธีดำเนินงานวางแผน พัฒนาคุณภาพชีวิตฯ

1.4 ร่างรูปแบบที่เหมาะสม ส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสาธารณสุขมูลฐาน ผู้เชี่ยวชาญด้านพฤติกรรมศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาชุมชน จำนวน 12 คน

พิจารณาให้ข้อวิจารณ์และ เสนอแนะ

1.5 นำรูปแบบมาแก้ไขปรับปรุงให้สมบูรณ์ขึ้น

1.6 จัดประชุม คปต. ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 13 จังหวัด จำนวน 19 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สาธารณสุข 4 คน ครู คปต. 3 คน พัฒนาการ 3 คน เกษตรตำบล 4 คน กำนัน 3 คน ผู้สังเกตการณ์จากจังหวัดนครพนม และจังหวัดมหาสารคาม 2 คน เพื่อพิจารณาทาวิธีการนำรูปแบบนี้ไปใช้ให้เหมาะสมในหมู่บ้าน ใช้เวลาประชุม 2 วัน

1.7 นำรูปแบบมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง เพื่อให้ได้รูปแบบที่สามารถนำไปใช้ในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เหมาะสมและชุมชนยอมรับนำไปปฏิบัติ

2. การรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการทดลองใช้รูปแบบนี้ในหมู่บ้าน

2.1 นำรูปแบบนี้ไปถ่ายทอดคำที่ คปต. ที่รับผิดชอบหมู่บ้านที่ทดลองรูปแบบจำนวน 5 คน ใช้เวลาในการถ่ายทอด 10 ชั่วโมง โดยใช้ภาพพลิกชุด การดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิต และคู่มือการดำเนินงานของ คปต. ประกอบในการอบรม

2.2 อบรมผู้ช่วยนักวิจัยจำนวน 3 คน ซึ่งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาสาธารณสุขศาสตร์จากมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเข้าใจประชาชนและชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นอย่างดี หลังจากการอบรมได้มอบคู่มือการดำเนินงานของผู้ช่วยนักวิจัย และแบบบันทึกการสังเกต คปต. ผู้นำหมู่บ้าน และประชาชน โดยผู้ช่วยนักวิจัยจะเข้าไปอยู่ในพื้นที่วิจัย เป็นระยะเวลา 1-2 เดือน ขึ้นอยู่กับการดำเนินงานวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการดำเนินงานของแต่ละหมู่บ้าน ผู้ช่วยนักวิจัยจะต้องเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมในแบบบันทึกการสังเกตที่มอบให้ไปในแต่ละหมู่บ้าน โดยไม่ให้ผู้ถูกสังเกตทุกคนรู้ตัว

2.3 ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลในหมู่บ้านเป็นระยะ ๆ โดยครั้งแรกเข้าไปในช่วงที่ คปต. เตรียมชุมชน ช่วงที่ 2 เข้าไปในช่วงที่ชุมชนสำรวจข้อมูล และสรุปข้อมูล

3. การรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการประเมินผลรูปแบบ

3.1 ประเมินผลรูปแบบโดย ประเมินการยอมรับรูปแบบ และการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความคิดเห็น และการปฏิบัติงานการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ผู้นำของหมู่บ้าน และประชาชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1.1 สถิติพรรณนา โดยการสร้างตารางแจกแจงความถี่และคำนวณหาร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในข้อมูลทั่วไป ความรู้ ความคิดเห็น และการปฏิบัติงานพัฒนาคุณภาพชีวิต

1.2 สถิติวิเคราะห์ เพื่อเปรียบเทียบความรู้ ความคิดเห็น และการปฏิบัติระหว่างหมู่บ้านทดลอง กับหมู่บ้านควบคุม และเปรียบเทียบก่อนทดลองรูปแบบ กับหลังทดลองรูปแบบ โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test)

2. การประมวลผลข้อมูล ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/pc+